

Türk dünyasının birliyi hər zaman xüsusi aktualıq kəsb edib. Bütün dövrlərdə türkdilli dövlətlər arasında xoş münasibətlər olsa da, bu, daha çox ikitərəfli münasibətlərdə özünü büruzə verib. Bu gün isə qloballaşma dövrünün tələbləri hər bir prosesə daha genişmiqyaslı yanaşma tələb edir. Əslində, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı sərhədləri formalaşdıraraq proseslərə dünyəvilik gətirmişdir. Artıq bəzi proseslər asanlıqla milli çərçivəni aşaraq global mahiyyət kəsb edir ki, bu da özünəməxsus cəhətlərlə xarakterizə olunur.

Müasir dövrün səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri də diaspor fəaliyyətinin ayrı-ayrı dövlətlərin xarici siyasətində aparıcı qüvvəyə çevrilməsidir. Artıq, diasporlar beynəlxalq gücə, global səviyyədə milli və dövlətçilik maraqlarının əsas müdafiəçisinə çevrilməkdədir. Təbii ki, belə bir dövrdə dövlətlərarası dostluqların diaspor təşkilatları arasında da formalaşdırılması günümüzün reallığından irəli gələn bir zərurətdir. Hansı ki, bu zərurəti Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm İlham Əliyev hələ 2013-cü ildə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının Qəbələdə keçirilən III Zirvə toplantısında ki çıxışı zamanı aydın şəkildə səsləndirmiş və strateji bir vəzifə kimi qarşıya qoymuşdur.

Türkdilli Diasporların I Potensial artırma Təlim Proqramı da, məhz ölkə başçısının türk dünyasının birliyi istiqamətində çağırışlarına verilən yeni səsdir, Ümumtürk diasporunun formalaşmasında bir addımdır. Azərbaycanın diaspor tarixində bir ilk olan bu proqramın başlıca məqsədi türkdilli ölkələrin diasporlarının birgə fəaliyyətinə nail olmaq, onların bütün dünyada bərabər fəaliyyət imkanlarını gerçəkləşdirməkdir.

Tarixə nəzər saldıqda, aydın olur ki, türk dünyasının birliyi ideyası yüzillərdən bəri mövcud olsa da, yalnız XX əsrdə bu ideyanın reallaşması istiqamətində konkret addımlar atılmışdır. Türk dünyasının iki böyük liderinin – Mustafa Kamal Atatürk və Heydər Əliyevin xidmətləri danılmazdır. Bu gün "Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir" və "Biz bir millət, iki dövlətlik" kəlamları bu böyük şəxsiyyətlərin türk dünyasının birliyinə nə qədər böyük önəm verdiklərinin əyani təsdiqidir.

Bu fikirlər həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda iki ölkə arasındakı münasibətlərin tarixini, bu gününü və perspektivlərini özündə dəqiq ifadə edən ən mükəmməl formül kimi qəbul edilir. Müasir dövrdə Azərbaycan və Türkiyə icmalarının üzünə düşən başlıca vəzifə bu formula əsaslanaraq, xalqlarımızın mənafeləri naminə qarşılıqlı əməkdaşlığı daha da genişləndirməkdən ibarətdir.

İstər Azərbaycan Respublikası, istərsə də ayrı-ayrı dövlət və qeyri-dövlət qurumları tərəfindən türksoylu xalqların birliyi istiqamətində çoxsaylı layihələr həyata keçirilir. Xüsusilə, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən ortaqlayihələrini

Ümumtürk diasporunun formalaşmasında önəmli mərhələ

Türkdilli Diasporların I Potensial artırma Təlim Proqramı

Fuad MURADOV,
Azərbaycan Respublikasının Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri

reallaşdırılması, ortaqlayihələrini dəyərlərin paylaşılmasına xidmət edən tədbirlərin təşkili də, məhz türk dünyasının birliyinə nail olmağı nəzərdə tutur. Hələ 2011-ci ildə, Türk Dünyası Yazarlar və Sənəçilər Vəqfi (TÜRKSAY) tərəfindən 15-ci "Türk dünyasına xidmət" mükafatının fondun prezidenti, UNESCO-nun və İSEKO-nun xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevaya təqdim edilməsi bunu bir daha təsdiqləyir.

Ulu öndərin strategiyasını bütün sahələrdə uğurla davam etdirən ölkə başçısı İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildikdən sonra dəfələrlə türkdilli respublikalara – Qazaxıstana, Özbəkistana, Qırğızıstana, Türkiyəyə, Türkmənistan səfərlər edərək türk dövlətlərinin və xalqlarının birliyinə yeni nəfəs gətirmişdir. Ölkə başçısının Qazaxıstana, Özbəkistana, xüsusilə Türkiyəyə davamlı rəsmi səfərləri göstərdi ki, İlham Əliyev bütün sahələrdə olduğu kimi, bu sahədə də öz siyasi enerjisini əsirgəmir, türk dövlətləri arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi, türk dünyasının global dünyada

özünəməxsus yerini tutması uğrunda bütün mümkün addımları atır.

Bu yerdə, 2018-ci ilin sentyabrında TDƏŞ-in Qırğızıstanda keçirilən VI Sammitində Türkiyə Respublikasının Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın bir fikrini xatırlatmaq yerinə düşərdi: "2009-cu ildə Naxçıvan Sazişi ilə qurduğumuz Türk Şurasının öten müddətdə təşkilatı cəhətdən gücləndiyini görürük. Şübhəsiz, bu prosesdə türk dünyasının ağısaqqalı hörmətli Nazərbayevin və Azərbaycan Prezidenti hörmətli qardaşım İlham Əliyevin çox böyük əməyi var".

Ölkə başçıları səviyyəsində yüksək dostluq münasibətləri ölkələr və xalqlar arasında mövcud bağları daha da möhkəmləndirir, bütün sahələrdə birgə fəaliyyətə stimül verir. Nümunə olaraq, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2006-cı ilin sentyabrında Antalyada Türkdilli Dövlətlərin və Topluqların Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayında irəli sürdüyü təşəbbüs əsasında 2007-ci ilin martın 9-da Bakıda Azərbaycan və Türkiyə diaspor təşkilatları rəhbərlərinin, 2013-cü il iyunun 21-də isə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasına

üzv ölkələrin diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumu keçirilib. Forumda diaspor nümayəndələri ilə yanaşı, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə respublikalarının dövlət və hökumət strukturlarının, qeyri-hökumət təşkilatlarının, elm, mədəniyyət və digər yaradıcı qurumlarının nümayəndələri iştirak ediblər.

Möhtərəm İlham Əliyevin Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (TDƏŞ) III Zirvə toplantısında söylədiyi "Bizim ölkələrimizin potensialı, birgə fəaliyyəti, Əməkdaşlıq Şurası kimi çox önəmli əməkdaşlıq formatı vardır. Biz bütün müsbət meyilləri gücləndirməliyik. Hesab edirəm ki, bugünkü zivə görüşü bu amallara xidmət edir, zirvə görüşünün çox gözəl nəticələri olacaqdır", – fikirləri də qeyd olunanları bir daha təsdiq edir.

Xaricdə yaşayan soydaşlarımızla bağlı dövlət siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra orqanı kimi Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsi, cənab Prezidentin qarşıya qoyduğu vəzifələrə uyğun olaraq, türkdilli dövlətlərin diaspor fəaliyyətlərinin də əlaqələndirilməsi, türk dünyasının birləşmiş diaspor hərəkatının formalaşması istiqamətində ardıcıl işlər görür.

Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikasının Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsi, Qazaxıstan Respublikasının Vətəndaşlar

Fondu və Türkiyə Respublikasının Xaricdə Yaşayan Türklər və Əqrəbə İcmalar İdarəsi arasında diaspor siyasəti sahəsində əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu da imzalanıb. Eyni zamanda, Türk dünyasında baş verən aktual və əhəmiyyətli xəbərləri, Türkiyə və Azərbaycan diasporlarının fəaliyyəti haqqında məlumatları özündə əks etdirən "Türkiyə–Azərbaycan" jurnalının nəşrinə başlanılıb. Jurnal, dövlət komitəsinin dəstəyi ilə türk dilində rübdə bir dəfə 1000 nüsxə ilə çap edilir. Türkiyədə, Azərbaycanda və dünyanın müxtəlif ölkələrində dövlət və ictimai qurumlara, diaspor təşkilatlarına pulsuz paylanılır. Bütün bunlar türkdilli diasporların birliyinə xidmət edir və oxşar təcrübənin digər türkdilli ölkələrdə də həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Ümumiyyətlə, dövlət komitəsi kimi biz dövlətimizin siyasətinə və dövlət başçısının tapşırıqlarına uyğun olaraq, dünya azərbaycanlılarının şəbəkələşməsi, türk dünyası birliyinin möhkəmləndirilməsi üçün bütün mümkün olanları edirik və bu işlər ardıcıl şəkildə aparılır.

Ankarada Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasına (TDƏŞ) üzv ölkələrin diaspor məsələlərinə məsul dövlət qurumlarının və təşkilat rəhbərlərinin 3-cü iclasında, Azərbaycan Respublikası-

Bizim xalqlarımızı ortaq tarix, mədəniyyət, müştərək dəyərlər birləşdirir. Əsrlər boyu bizim xalqlarımız bir-biri ilə sıx əlaqədə olmuşdur, əməkdaşlıq etmişik, bir yerdə yaşamışıq, bir-birimizə dayaq, arxa olmuşuq. Bu gün isə müstəqil dövlətlər kimi biz bütün məsələlərdə bir yerdəyik, bir yerdə olmalıyıq. Hesab edirəm ki, Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının başlıca vəzifəsi xalqlar və ölkələr arasındakı birliyi daha da möhkəmləndirməkdir.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

nın Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin təşəbbüsü ilə əldə olunan razılaşmalar çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər bunun bariz nümunəsidir. Hələ 2018-ci il noyabrın 8-də Türkiyə Respublikasında keçirilən iclasda Türkiyə və Azərbaycanın diaspor sahəsində malik olduqları təcrübənin Türk Şurasının digər üzv ölkələri ilə bölüşməsi, 2018-2019-cu illərdə Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan və Qırğızıstanın müvafiq qurumlarının nümayəndələrinin iştirakı ilə təcrübə-mübadilə proqramı çərçivəsində seminarların təşkili, beynəlxalq gənclər düşərgəsinin

birgə fəaliyyətinə nail olmaqdır.

28 sentyabr 2019-cu ildə Amerika Birləşmiş Ştatlarında Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasına üzv ölkələrin diasporlarının növbəti toplantısı – potensialın təkmilləşdirilməsi üzrə proqram təşkil edilib. ABŞ-da keçirilən təlim proqramı da, məhz I Potensial artırma Təlim Proqramının tərkib hissəsidir.

Dövlət komitəsinin təşkilatçılığı ilə keçirilən proqram çərçivəsində Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasına (TDƏŞ) üzv ölkələrin diaspor qurumlarının təqdimatı keçirilib, bütün dünyada türkdilli diasporların bir araya gətirilməsi məsələləri müzakirə edilib. Hazırda dünyada milyonlarla türkdilli diasporun mövcud olduğu, onların xüsusilə ABŞ kimi böyük lobbicilik ölkəsində daha iri layihələr həyata keçirmək imkanlarına malik olduqları vurğulanıb. Gələcək əməkdaşlığın daha da gücləndirilməsi, Ümumtürk diasporunun formalaşdırılmasına dəstək məqsədilə Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə ənənəvi keçirilən yay düşərgələrinin və müxtəlif ölkələrdə açılan həftəsonu məktəblərinin əhəmiyyəti xüsusi vurğulanıb. Tədbirdə dövlət komitəsinin türkdilli dövlətlərin diaspor gənclərinin ortaq düşərgələrinin təşkil olunması barədə təklifi də maraqla qarşılanıb.

Yekun olaraq, Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən işlənib hazırlanmış "Türkdilli diasporların inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi" qəbul edilib və gələcək fəaliyyətin yol xəritəsinə uyğun qurulması ilə bağlı razılığa gəlinib.

Beləliklə, Dünya Azərbaycanlıları Şəbəkəsinin formalaşdırılmasını strateji hədəf kimi müəyyənləşdirmiş dövlət komitəsi, artıq Ümumtürk diasporu şəbəkəsinin formalaşdırılması istiqamətində addımlar atmaqdadır. Müasir dövrdə, dünyada ikili yanaşmaların hökm sürdüyü bir zamanda Qarabağ həqiqətlərinin, torpaqlarımızın işğal edilməsi ilə bağlı informasiyaların daha tutarlı və ucadan səsləndirilməsi çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ümid etmək olar ki, Ümumtürk diaspor hərəkatının formalaşdırılması ən qısa zamanda bu istiqamətdə öz bəhrəsini verəcəkdir.

Ümumtürk diasporu zamanın tələbidir. Ona görə ki, ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi: "Bizim əsas birləşdirici amilimizdir, etnik köklərdir, ortaq tarixdir, mədəniyyətdir. Budur bu gün bizi birlikdə gücləndirən amillər".